

Michael Molnar

Kutyákról és rigmusokról*¹

A Freud-család kutyái minden évben születésnapra verseket ajándékoztak gazdájuknak. Ezek az Anna által írt mondókák kódolt kommunikációt jelentettek apjával és az elfojtott gyengédség kifejezését. Visszatérést gyermekkorának vonzalmához és étvágyához, az etetés és az elválás körüli aggodalmához. Anna és Sigmund Freud, valamint házi kedvenceik háromirányú kapcsolata összezavarja a viselkedésbeli kategóriákat. Mind a háziállatok, mind pedig Anna kutyusversei (melyeket itt közlünk először rímes fordításban) tiltott vagy más módon figyelmen kívül hagyott késztetéseket közvetítenek. Ez az esszé az „apróságok” fontossága mellett érvel a történelemben és az életrajzban.

Álmunkban „egy csöppet sem csodálkozunk azon, hogy egy kutya verset szaval”² – idézi maga Sigmund Freud az *Álomfejtésben* (1900). Felébredve azonban joggal kérdezhetjük: mit is jelképezhettek az ilyen álmokutyák? És milyen verset idéztek? Talán efféle sorokra számíthatunk:

*Kéz nélkül nem markolhatsz,
mell nélkül nem ölelhetsz,
szem nélkül nem láthatsz,
s nem szerethetsz, ha nincs hit!*

[*Sin manos no se puede agarrarse
y sin pecho no abrazarse
y sin ojos no mirarse
y no amarse sin verdad!*]

(Sigmund Freud Eduard Silbersteinnek, 1873. augusztus 20.)

* Eredeti megjelenés: Michael Molnar: On Dogs and Doggerels. *American Imago*, 1996, 53(3): 269-280.

¹ A cikk egy korábbi változata németül jelent meg („In hündisch unwandelbarer Anhänglichkeit“. *Werkblatt für Psychoanalyse und Gesellschaftskritik*, 1994, 33: 81-93.). Freud Silbersteinnek írt, alább idézett levele kivételével az itt idézett összes levél és vers a szerző fordítása a londoni Freud Múzeum archívumában található levelekből és dokumentumokból. Ez a cikk Freud 1915. augusztus 1-jei levelének kiegészítéseként is olvasható, amely Freud utolsó fennmaradt verselését tartalmazza [Sigmund Freud – Michael Molnar: A Letter to Anna Freud. *American Imago*, 1996(53)3: 201-204.]. [A versek magyar fordítását a német eredeti és az angol verzió alapján készítettem – a ford.]

² Freud F. W. Hildebrandt *Der Traum und seine Verwertung fürs Leben* című könyvéből idéz (Lipcse, 1875, 45.). [Sigmund Freud: *Álomfejtés* (1900). Ford. Hollós István. Budapest: Helikon, 2000, 51.]

Ezekben a sorokban a tizenhétéves Freudot halljuk a Scipio nevű spanyol kutya szerepében³, amint a szerelmet, a testet és ezek szükségszerű találkozását ünnepli: ez a korai vers hatásában már tartalmazza a későbbi munkák lényegét. Sőt, a verselés végét is megjeleníti, mivel az „*agarrarse – abrazarse – mirarse*” sorozatnak nem szabad a negyedik és egyben utolsó „*amarse*”-ban kiteljesednie. Ehelyett a végső „*verdad*” [igazság] a rím és a ritmus leállításával megtöri a rigmus mintát.

A „*doggerel*” [kb.: rigmus] szó etimológiája máig bizonytalan, bár valószínűleg a kutya analógiájára alkották, az ügyetlenség, melléfogás pejoratív melléközöngéjével. Ebben a szemantikus mezőben ugyanis a kutya nevetséges vagy megvetendő. Van azonban a kutyaábrázolásnak egy másik szintje, ahol az állat a hűséget és ragaszkodást vagy akár az ideális szerelem modelljét is képviseli. Két évvel halála előtt Anna Freud így írt apja kutyákkal való kapcsolatáról:

„Freud a kecsességet, odaadást és hűséget értékelte a kutyáiban; amit gyakran hangsúlyozott, és az emberekkel szembeni határozott előnyként értékelt, az ambivalencia hiánya volt. »A kutyák – ahogy mondani szokta – szeretik a barátaikat, és megharapják ellenségeiket, ellentétben az emberekkel, akik képtelenek a tiszta szeretetre, és tárgyakapcsolataikban mindig keveredik a szeretet és a gyűlölet.«⁴

Helyénvaló, hogy Anna fejezze ki apja véleményét a kutyákról, hiszen gyakran ő volt a közvetítő az állatokkal való kapcsolatában. Ugyanabban az időszakban, amikor a fenti beszámolót írta, kommentárt rögzített az apjáról az 1930-as években készült amatőr némafilm-összeállításához is. (Ez az a film, amely most a londoni és bécsi Freud Múzeumban látható.) Több képen is látszik, ahogy édesapja a kutyákat simogatja és becézi, és itt is Anna hangja fejezi ki a képeken látható vonzalmat. Az egyik utolsó jelenetben, Freud utolsó születésnapján, 1939-ben a kutyák gazdájukat „köszöntő” szertartását kommentálja. Paula, a szobalány volt az, mondja, aki ragaszkodott ehhez a szertartáshoz. Arról nem tesz említést, hogy a köszöntések a Paulát megelőző családi hagyomány szerint saját szerzeményű rigmusokat tartalmaztak. Számos ilyen alkalmi vers maradt fenn az archívumban. Az analóg rímelésű fordítás közreadásával az a célom, hogy feltárjam e kitartó hagyomány aláfestését és vonzatait.

A kutyák, noha a ragaszkodás modelljeként szolgálhatnak, cinikusnak, az emberi idealizmus megcsúfolóinak is ismerjük őket. A rigmus is, amikor kulturált és olvasott

³ Ál- vagy kódnévként Cervantes egyik *Példás elbeszélése* (1613), „A kutyák párbeszéde” főszereplőinek nevét vették fel. Freudból Cipiön (Scipio), Silbersteinből pedig Berganza lett. Lásd Francisco López-Muñoz – Francisco Pérez-Fernández – Cecilio Álamo – Pilar García-García: Cervantes Read by Freud: A Perspective. *Athens Journal of History*, 3(4): 275-296. (A ford.)

⁴ Anna Freud: Foreword to *Topsy* by Marie Bonaparte [1980]. *The Writings of Anna Freud*, 8: 360. Ez az előszó a *Topsy* új kiadásához, a *Der goldenhaare Chow*-hoz íródott, németre fordította Anna és Sigmund Freud, [Amsterdam: Allert de Lange, 1938] Frankfurt/Main: Fischer Verlag, 1981, 9-11. Nem említettük a kutya másik közvetítő aspektusát, nevezetesen Freud és Anna összehozásában betöltött szerepüket egyetlen közös munkájukban: Marie Bonaparte *Topsy. Chaw-Chow au poil d'or* című művének német fordításában 1938-ban, Paris: Denoël et Steele, 1937. Ebben a témában az olvasót Gary Genosko informatív bevezetőjéhez irányítjuk az újrakiadott angol fordításban (ez nem tartalmazza Anna Freud előszavát), amelyben különösen a hercegnő és a professzor kapcsolatát vizsgálja. Lásd Marie Bonaparte: *Topsy. The Story of a Golden-haired Chow*. New Brunswick, London: Transaction Publishers, 1994, 1-31; lásd még: *The Diary of Sigmund Freud 1929–1939: A Record of the Last Decade*. Ford., jegyzetek, bevezető: Michael Molnar. New York: Charles Scribner's Sons, 1992, 107, 187, 257, 260 és 303.

ember használja, általában parodisztikus vagy burleszkszerű. Azt is meg kell jegyezni, hogy a német kultúrában a regiszterek szélesebb körét fedi le, mint az angolban, Wilhelm Busch *Max und Moritz* című művétől Goethe *Faustjának* passzusaiig. Ez utóbbi, a magasztos és a nevetséges összjátékával, uszkárformát öltő ördögével és transzcendentális üzeneteket hordozó kocogó ritmusaival megvilágító erejű. A hangnemeknek és kategóriáknak ezt a zsonglörködését szeretném hangsúlyozni a Freud-kutyák esetében.

Bár maga Freud csak 1881-ig viselte kutyaálarcát Eduard Silbersteinnek írt leveleiben (1990 [1989]), bizonyos értelemben mégis élete végéig kutya maradt, amennyiben kitartóan emlékeztette az arrogáns emberiséget önnön testszagára. Míg ez a korai spanyol kutya pusztán nevetséges vagy metaforikus volt, végül a valódi élő kutyák játszottak fontos szerepet Freud életrajzában. És ebben a szerepben a humor és a komolyság elválaszthatatlanul keveredik. Ennek a keveredésnek az egyik fontos aspektusa, hogy a kutyák és verseik közvetítőként működtek legkisebb lányával, Annával való kapcsolatában.

A háziállat gondolata jó tíz évvel az előtt merült fel Freudban, hogy az első kutya megjelent volna a Berggassében. Lou Andreas-Salomé 1915. január 10-én kelt levelének egy lábjegyzetében ezt írta neki: „A háborúzó emberiség miatti kétségbeesésemben most vettem egy kutyát (Ön – egy macskát?).” Amire Freud január 31-én így válaszolt: „Én sem kutyát, sem macskát nem szereztem be, van elég asszony nép a házban így is. Szerencsére a lányokat nem hívják be katonának.” Itt a háziállatok kifejezetten a hiányzó emberek – és az „asszony nép” – helyettesítőjeként jelennek meg. A lány, akit nem hívtak be, a húszéves Anna volt – az utolsó gyerek a házban, miután nővérei, Mathilde és Sophie is férjhez mentek.

Anna mindig is problémás gyerek (*Sorgenkind*) volt. Legkisebb gyerekként ő volt a pimasz és csintalan: az első világháború előtt kislányságként neurotikus időszakon ment keresztül, étkezési zavarokkal küzdött, és kezelésre küldték. Az apjának hazairt levelei saját rosszaságáról szólnak, és arról, hogy jó akar lenni. Egy 1912. január 7-én kelt levelében például ez áll: „Annyira szeretnék olyan megfontolt lenni, mint Mathilde, és nem tudom, miért tart minden olyan sokáig.”

Amikor 1914-ben, tizennyolc évesen Anna egyedül utazott Angliába, Freud attól félt, hogy az akkor harmincöt éves Ernest Jones elcsábítja. Egy 1914. július 16-án kelt levelében figyelmeztette, hogy Jones túl öreg hozzá, ráadásul nem is az esete. Freud ezt írta: „Nem áll szándékomban megfosztani téged attól a szabadságtól, amelyet mindkét nővéred élvezett. De úgy adódott, hogy te sokkal közelebbi kapcsolatban éltél velünk, mint ők, és azt a reményt dédelgetem, hogy neked nehezebb lesz az életről szóló döntéseket hozni anélkül, hogy biztos lennél a mi (ebben az esetben: az én) jóváhagyásunk felől.”

Egyrészt ott volt Freud apai féltékenysége, másrészt azonban Anna úgy döntött, hogy a pszichoanalízis iránti vágyán keresztül apjához köti magát. Az apjával végzett saját analízise révén végül „jó”, azaz képzett lett. Legyen szó analitikusról, gyerekről vagy kutyáról, mindannyiunknak meg kell tanulnunk a játékszabályokat. De a pszichoanalízis bizonyára mélyen befolyásolta az apjával való kapcsolatát azáltal, hogy tanulmányozás tárgyává változtatta. Ez előrelépést, egy új szakaszt, a felnőtté

válást jelentette. De ha egykori kapcsolatuk rejtett aspektusai most már kifejezhetők voltak, akkor sem reflektálatlan viselkedésként, sem ártatlan megnyilvánulásként nem maradhattak fenn tovább. Most már a kutyák jelenléte volt szükséges ahhoz, hogy helyettesítő tárgyat nyújtson a (feltehetőleg analizált) archaikus viselkedésmintákhoz, és ezek a kutyák hangján váltak nyelvvé.

Az első költőkutya a családban a németjuhász Wolf volt, aki 1925-ben jelent meg, de nem csak háziállatként, hanem inkább Anna Freud testőreként, hogy esténként magányos sétákat tehessen. „Farkas” esetében figyelembe kell venni a kutya gyakorlati jelentőségét, hiszen a kutyák dédapja, a farkas azáltal lett az ember társa, hogy részt vett a tevékenységében, de mégis a peremén maradt, mint kitalált: az ajtó előtt ül (mint az irodalmi Cipion a spanyol kórház előtt). Wolf első verse Freud hetvenedik születésnapjára, 1926. május 6-án erre az eredeti kapcsolatra utal:

*Számúzték otthonról e napon,
mert megérkezett a sok rokon,
s most némán teszi tiszteletét,
elfojtva zajos természetét.
Szeretete minden iránt, mi kedves és ehető
még lenyelt hőmérővel sem mérhető;
így hát a tápláló lakoma alatt
legyen övé a maradék adag.
S bár minden finomság mulandó,
kutyahúsége nem csapongó.*

*[Ein wegen der Ankunft vieler anderer Verwandter
Vom Hause Verbannter
macht, entgegen seiner sonst lauterer Artung
Heut stumm seine Aufwartung.
Seine Liebe für alles, was freundlich und freßbar
ist auch mit verschluckten Thermometern nicht meßbar;
drum bewahr ihm von allem, was nahrhaft am Feste,
einen Anteil der Reste.
Er empfiehlt sich, trotz allen guten Bissen Vergänglichkeit,
in hündisch unwandelbarer Anhänglichkeit.]*

Anna első kutyaruhás megjelenésében már körvonalazódnak kutya-nyelvének alapkoordinátái. A jó és alapvető dolgokról beszél: az ételről és a barátságról. A kutya hangja az életigenlő késztetések (étvágy és szeretet) kifejezése; halk, de addig nem nyugszik, amíg meg nem zavarja az emberi társadalom mesterségességét. Az őszinteség iránti vágyat is jelzi az állatok, köztük az emberek közötti kapcsolatokban.

*A szívhez az út a gyomron át vezet;
e kettő nélkül nehéz elbírnai az életet.*

*[Die Liebe geht durch den Magen;
ohne den beiden kann man das Leben schwer ertragen.]*

Ez Anna legújabb, 1950 körüli kutyakölteményének nyitánya, ugyanis a hagyomány túlélte apját. És a témák az évek során, apja halála ellenére változatlanok maradtak; az apa-lánya kapcsolatból származtak. Anna már tizenöt éves lányként, első étkezési zavara idején aggódva kérdezte apjától: „És nem teszed tönkre megint a gyomrod Hágában?” (Anna Freud Sigmund Freudnak, 1910. július 13.) Apa és lánya is rossz evő volt, egyikük talán túlságosan is válogatás nélkül evett, a másik pedig, úgy tűnik, túl keveset. Egy évvel később Anna vidéken volt hízóúrán. Innen írt haza apjának, büszkén, hogy ő lett a „legkiadósabban evő a szállodában” (Anna Freud Sigmund Freudnak, 1911. július 19.).

Az 1927-re datált, stilárisan az elsónél valamivel elegánsabb második születésnap rigmusban a kutya elkényeztetett, és kénytelen groteszk emberi lényeket utánozni. Ez minden bizonnyal összefügg Freud születésnapokhoz való hozzáállásával ez idő tájt. Már túl volt a bibliai hetvenen⁵; négy évvel korábban álkapocsrákkal operálták, és tudta, hogy már nem él sokáig. Minden további születésnap egyfajta memento moriként működött, és az ilyen ünnepekkel szembeni ellenszenve egyre erősebb lett. De nem tilthatta meg őket. Azt gyanítjuk, hogy Anna a kutyakölteményt az emberi viselkedés paródiájával részben arra használta, hogy elterelje őt a sötét töprengéstől – és ezt a szerepet a kutyák kétségtelenül betöltötték⁶:

1927. május 6.

*Ki farkas vagy ebfajta – annak minden napja – egykutya rosszra, jóra.
Rohan, zargat és kerget – még dulakodni sem rest – megfelel bármely óra. –
Ám aki züllött – emberi lények közt – él immár oly régóta,
az képes tisztelni – köszöntőt szövegezni – annak nem kunszt az óda.
Így hát koszorús költői lakomádnak – ma farkat csóválnak.⁷*

*[Bei den Wölfen und Hunden – sind die Tage und Stunden – gleich gut oder schlecht.
Zum Jagen und Laufen, – zum Wedeln und Raufen – ist jede Zeit recht.
Doch wer inmitten – menschlicher Unsitten – zu lange gelebt,
das Gratulieren – zu imitieren – voll Ehrgeiz strebt.
Drum erscheint als Bekränzter – heut vor dir ein Geschwänzter.]*

Mellékesen érdemes megjegyezni, hogy nem Anna volt az egyetlen koszorús költő a családban; az archívumban több születésnap vers is található, amelyeket bátyja, Martin írt neki és édesanyjuknak. Gyermekként ő volt a család elismert „költője”. De az 1920-as évekig Anna is író és versfordító volt. Költészete a korban szokásos módon vallomásos volt; és ahogy ez szintén gyakran megesik, a húszas éveiben, 1921 körül abbamaradt. A rigmus egyik komoly oldala, hogy a felnőttek – bár eltorzított formában – újraélhetik a gyermek- és ifjúkor állapotát: tudatos játék ez, amelyben nem mindig lehet egyértelműen elválasztani a színészt a szereptől, hiszen a játékosság és a csúfolódás gyakran elfojtott vagy elhallgatott érzéseknek ad hangot.

⁵ Az eredetiben: „three scores and ten” Vö. <https://www.phrases.org.uk/meanings/three-score-and-ten.html> (A ford.)

⁶ Az alábbi versek elrendezése Anna Freud eredeti gépiratát követi, amely gondolatjeleket [-] használ sortörések [/] helyett.

⁷ Almássy Éva fordításának felhasználásával, köszönettel. (A ford.)

Ebben az értelemben a háziállat megtestesült rigmus – a valódi szeretet elferdített tárgya. Sigmund Freud számára Wolf, Anna „nagy és nem veszélyes németjuhász” (ahogyan ő mondta egykor) jelenléte volt az, ami először hozzászoktatta ahhoz, hogy egy állat legyen a ház körül. Ahogy a Lou Andreas-Saloménak írt levél is jelezte, a „gyerek”, „állat” és „nő” kategóriái bizonyos mértékig átfedésben voltak nála, és ez így folytatódott az 1920-as években is. 1927-ben ezt írta: „Miért olyan bájosak ezek a kis lények? Sokat tanultunk róluk, ami nem felel meg az eszményeinknek, és kis állatoknak kell tekintenünk őket, de persze az állatok is elbűvölőek, és sokkal vonzóbbak, mint a bonyolult, soktörténetű emberek. Ezt tapasztalom most Wolfunkkal, aki szinte pótolja az elveszett Heinerlét.” (Sigmund Freud Jeanne Lampl-de-Grootnak, 1927. február 22.).

A kutyák megengedik, hogy a felnőttek legitim módon gyerekesek lehessenek. Wolfon keresztül Freud olyan kicsinyes érzéseket tudott kifejezni, amelyeket egyébként nem engedett volna meg magának. Például amikor Ernest Jones (aki akkor zavarta) 1927-ben meglátogatta, és Wolf megharapta, Freud ezt írta barátjának, Eitingonnak: „Meg kellett büntetnem érte, de nagyon vonakodva tettem, mert – Jones – megérdemelte” (Sigmund Freud Max Eitingonnak, 1927. szeptember 13.). Majd hozzátette, Smith Ely Jelliffe-ről szólva, aki dicsérte Amerikát (ami Freud szemében mindig bűnnek számított): „Wolf sajnos sétálni ment Annával a látogatása alatt.”

Az 1928-as születésnapj vers magját az evés és a gyomor témái képezték, amelyek Anna és Sigmund Freud levelezésének kiemelt tárgyai voltak. Eddig az állat egyfajta „érzelmi protézisként” szerepelt gazdája számára; most valódi protézisnek tekintik. Freudnak 1923-as rákműtété óta rendkívül kényelmetlen és fájdalmas állkapocsprotézist kellett viselnie, ami megnehezítette az étkezést. A kutyák hasznát húzták fogyatékoságából azáltal, hogy gazdájuk emésztőrendszerének helyére álltak; ezzel nemcsak az ételét rágták meg, hanem a fájdalmát is a maguk és az ő örömévé alakították át.

Az egyedül elismert – jóakaró lények, – a korántsem haszontalan – néglábúak – egy rokont küldenek – követnek.

Születésnapodon köszöntenek – az összes ebek – lábaidhoz fekszenek – az újszülöttek, – a maszatosak és a kikeféltek, – a betegek és az épek – neked, ki eteti őket, – aki csupa jót ígérget, – a jogaikat védi – őket soha meg nem sérti.

Hűséget fogadnak végleg – és szolgálatra készek. – Gyomruk összes képességeit – vacsorád fogyaszthatóságának szentelik, – buzgón elfogyasztják – rizsed a tányér alján, – kíméletlenül eltüntetik – húsadagod végső nyomait, – bekapni sosem restek – tortád egy darabját este – és ha már megvolt minden, – segítenek a szendvicsedben.

Állkapcsuk könnyít lankadatlan – rágásod házimunkájában, – fogaik nem henyélnek, – enyhítve veszélyeit az étkezésnek.

Felajánlják magukat néked – protézisnek és kelléknek.

Wolf

[Die einzig anerkannten – Gratulanten, – die gar nicht überflüssigen – vierfüßigen – senden als Abgesandten – einen Verwandten.

*Die soeben Geborenen, – die Geschmierten und die Geschorenen, – die Kranken und die
Gesunden – unter den Hunden – legen Dir, dem sie Speisenden, – ihnen Gutes Verheissenden, –
ihr Recht stets Verteidigenden,
ihr Geschlecht nie Beleidigenden – mit Geburtstagsgrüßen – sich selbst zu Füßen.
Sie erklären für alle Zeit – sich dienstbereit. – Sie widmen ihres Magens Begehrlichkeit – Deiner
Mahlzeit Verzehrlichkeit. – Sie essen mit Fleiß – Deinen Teller Reis. – Sie vertilgen ohne
Schonen – Deine Fleischportionen,
sind willig allerorten – mit Dir zu teilen die Torten – und helfen Dir aus Nöten
bei den Butterbröten.
So dient ihrer Kiefer Beständigkeit – Deines Kauens Behendigkeit – und es lindert ihrer Zähne
Gefährlichkeit – Deiner Mahlzeit Beschwerlichkeit.
Sie bieten sich Dir zur Benützung – als Prothese und Unterstützung.
Wolf]*

Ebben a versben a kutyák többszámaban szerepelnek: 1928-ban Freud megkapta első kutyáját, a fiatal csaucsaut, Lün-Yut. Bár a kutyák korábban a gyermekkort és a nőiességet képviselték, Wolf ennek ellenére felnőtt, hím németjuhász, Anna testőre, és ahogy Jones megtapasztalta, nem csak potenciálisan veszélyes. Az új kutyában belső és külső forma közelebb került egymáshoz.

Ha ez a nősténykutya pótol egy elvesztett gyereket, akkor nemcsak Freud halott unokájára, Heinerlére, hanem Annára is gondolhatunk. Ő az a gyerek, akiből felnőtt nő lett, és tiltottá vált. Freud teljesen soha ki nem fejezhető szeretete és szükséglete az állat kerülőútján juthatott szublimált kifejezésre. Anna pedig együtt játszott vele. Ha Wolf eleinte gyám és apahelyettes volt az életében, elhárítva az idegen férfiak veszélyét, az 1920-as években fokozatosan megváltoztak a családi kapcsolatok és velük együtt a kutyák szerepe is. Freud megöregedett, egyre betegebb lett, és a régi Oidipuszhoz hasonlóan jobban támaszkodott másokra, különösen „Anna-Antigonéjára”. Másrészt Anna erősebbé és függetlenebbé vált. Bár nem házasodott meg, és még mindig otthon élt, állandó társra talált Dorothy Burlinghamben, könyveket írt, tanított, pszichoanalitikusként praktizált – egyszóval megvolt a maga intenzív élete.

És talán miután rájött, hogy apjának mekkora szüksége van egy helyettesítőre, azt javasolta, hogy kapja meg az új kutyát, amelyet Dorothy küldött ajándékba. A kutya egy Freudnak címzett angol levéllel érkezett, amelyet valószínűleg mindkét nő írt. A levél látszólag nem Freudnak, hanem Wolfnak szól, mivel az újonnan érkező az ő jövődöbeli társaként mutatja be magát, aki már hallott magányáról. (Wolf itt Freud totemisztikus helyettesítője lett: a csaucsau olyan társaságot kínál, amelyet lánya nem tud.) Ez az új szerzemény azonban nem maradt sokáig, mert 1929 nyarán balesetben életét vesztette. Ugyanez év őszén Anna már szeretett volna egy másik kutyát találni apjának, de Freud először visszautasította, mert ebben az életkorban nem volt bátorsága új kötődés kialakításához. Csak 1930 elejére érkezett egy új kutya, Yofi, a nőstény csaucsau, aki gyorsan a ház kedvence lett. Nem sokkal érkezése után, hetvennegyedik születésnapján Freudnak Berlinbe kellett utaznia orvosi kezelésre. A kutya a következő sorokat küldte neki a kagrani állatotthonból, ahol tartózkodott:

Jo Fie, aki ugrabugrál, – és kiszökik az ajtónál, – pórázáról lecsúszik, – ellenféllel veszekszik, – üdvözlésül integet, – megnyalja a kezedet, – május hatodik napján – egy szimbólumot nyújt át, – és ezennel tesz neked – egy lelkes ígérertet, – hogy hajlandó lesz végre – a tartózkodóbb viselkedésre: – szinte meg se moccan, – ha a kilincs kattan, – nem ugat, nem acsarkodik, – nem fut, és nem ugrándozik, – alig iszik és eszik.

Így beszél Jo Fie szomorún – milyen kár, hogy elváltunk.

[Jo Fie, die Hüpfende, – durch Tore entschlüpfende, – die der Leine Entgleitende, – mit Feinden sich Streitende, – die zum Grusse sich Streckende, – die Hände Beleckende, – schickt anbei – zum 6. Mai – ein Symbol, – das anzeigen soll, – wie sie will sich verwandeln – und bedächtiger handeln: – will bei offenen Türen – nur wenig sich rühren – will nicht bellen, nicht raufen, – will nicht springen, nicht laufen, – will kaum fressen und saufen.

So spricht Jo Fie, die Trauernde, – die Trennung Bedauernde.]

Kinek a hangja szól ezen a mondókán keresztül? Egy kutyaé, aki elszakadt a gazdájától? Vagy az apja iránti szeretetét kifejező egykori szemtelen lányé?

A kutya szorult helyzete elkerülhetetlenül visszahangozza Anna saját gyermek- és serdülőkori élményét, a rossz kislányt, aki elszakadt apjától, és arra vágyik, hogy vele legyen.

A nyelvzavar a kutya, a gyermek és a felnőtt között az 1929. május 6-i Wolf-versben is érzékelhető. Ebben az esetben a kutya kommunikáló edényként szolgál gazdája irodalomtörténetéhez, aki néhány évvel korábban felhagyott saját költészetével.

Az éves hagyománynak – kijáró áhítattal, – szokásos ünnepi díszben – vonul fel előtted – egy könnyen elkényeztethető – és nehezen megbékíthető, – érzékenykedő – agresszív húsevő.

Fordulatait és kanyarulatait – összes költői áradásait – rímjeit és ritmusait – születésed napjának szenteli.

De amikor a kutyaó – órákon, napokon át – csak prózát hallanak, – fejükben kábulat,

így művelni nehéz lehet – tökéletes költészetet.

Wolf

[In verehrender Ergebenheit – zu sich jährender Begebenheit – erscheint in gewohnter Verzierung – zur Gratulierung – ein schnell zu verwöhnender – schwer zu versöhnender – sehr sensitiver – Aggressiver.

Er möchte in Gewundenheit – und poetischer Gebundenheit – seine Reime und Rhythmen – dem Geburtstag widmen.

Doch versagt bei den Hunden – wenn sie zu viele Stunden – die täglichen und nächtigen – sich mit Prosa beschäftigen

Durch des Kopfes Benommenheit – der Dichtkunst Vollkommenheit.

Wolf]

Annát ekkoriban könyveinek, szemináriumainak és előadásainak prózája foglalkoztatta. Bizonyosan boldogabb lehetett, mint korábban, mert a munka jó volt, és

ráadásul az apja ügyét szolgálta; ez azonban nem zárja ki a nosztalgiát komoly költői korszaka iránt. Ennek igen közvetett bizonyítéka egy 1931-es kutyaaajándékköltemény átirata. Azzal a régi gótikus kézírással íródott, amellyel Anna már régen felhagyott a mindennapokban, de amellyel egykor komoly verseit írta. Ez pedig visszavezet a „tökéletes költészethez”, más szóval a kategória, hangnem és regiszter kezdeti kérdéséhez.

A rigmus definíció szerint kigúnyolt és lenézett írásforma. A családon belül azonban éppen azért kedvelt, mert peremműfaj, s ezzel író és olvasó sajátos viszonyát, közös viccet, egyfajta intimitást jelez. Nem a közvetítetlen szerelem meghittségét, amely irodalmi értelemben a lírai költészetnek felelne meg, hanem a blokkolt érzelmét, amely ebben az esetben egyszerre utal a vonzalom akadálytalan kifejezésére és egy olyan költői készítésre, amelyet az élet nyomása prózába terelt. És a kutyák itt e rímek szó szerinti és metaforikus átadójaként hancúroznak a képbe. Kódolt üzeneteket juttattak el Annától Sigmund Freudhoz, és mindkettejüket megszabadították a gátolt beszéd és cselekvés frusztrációjától. Emiatt ezek a mesehordozók legalábbis nyomot hagytak. Kijelölték az életrajz egyik határát – ahol a jelentőség és a trivialis átfedésbe kerül a játékban, a csúfolódásban, a szocializálatlan tevékenységben. Ezért legalább egy félig komoly emlékművet megérdemelnek.

Borgos Anna fordítása

Felhasznált irodalom

- Boehlich, Walter** (Ed.) (1990). *The Letters of Sigmund Freud to Eduard Silberstein 1871–1881*. Translated by Arnold J. Pomerans. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Freud, Anna** (1926-1950s). Dog Poems. Freud Museum, London.
- Freud, Anna** (1981). Introduction. In: Marie Bonaparte: *Topsy: Der goldhaarige Chow*. Frankfurt: Fischer.
- Freud, Sigmund** (1900). *Álomfejtés*. Ford Hollós István. Budapest: Helikon, 2000.
- Freud, Sigmund** (1900). Levelezés Lou Andreas-Salomével. Freud Museum, London.
- Freud, Sigmund**. (1900). Levelezés Max Eitingonnal. Freud Museum, London.
- Freud, Sigmund**. (1900). Levelezés Anna Freuddal. Freud Museum, London.
- Freud, Sigmund**. (1900). Levelezés Jeanne Lampl-de-Groottal. Freud Museum, London.
- Genosko, Gary**. (1994). Introduction. In: *Topsy: The Story of a Golden-Haired Chow*. London: Transaction Publishers.
- Home Movies** (1920s-1930s). Dokumentumfelvételek a Freud családról. Freud Museum, London.